

seznamu kulturních památek (v domněnku, že se jedná o „barokní práci místního lidového umělce“) 29. listopadu 1963, po polovině šedesátých let 20. století však byla považována za ztracenou a 14. dubna 1980 byla její památková ochrana zrušena. Socha byla znovu nalezena v květnu 2015 pracovníky NPÚ, ÚOP v Lokti při reidentifikaci movitých kulturních památek místního probošství. Na její původní místo na Zeleném vrchu však byla mezitím postavena socha sv. Jana Nepomuckého. Po restaurování v roce 2016 bylo pro sochu nalezeno nové místo v parku v Mírové ulici.

Lázeňské dědictví na Seznamu světového dědictví UNESCO

*Lubomír Zeman, Národní památkový ústav,
územní odborné pracoviště v Lokti*

Dne 24. července 2021 byl na zasedání mezivládního Výboru světového dědictví v čínském městě Fu-čou zapsán na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví kulturní statek *Slavná lázeňská města Evropy / The Great Spa Towns of Europe*. Sériový nadnárodní statek sestává z jedenácti komponent ze sedmi evropských zemí, přičemž každá z nich přispívá významnou měrou k výjimečné světové univerzální hodnotě celého statku. Každé lázeňské město je jiné, ale všechna se vyvinula kolem přírodních minerálních zdrojů, které byly katalyzátorem prostorového modelu s léčebnými, terapeutickými, rekreačními a společenskými funkcemi. Jsou výjimečným svědectvím evropského lázeňství, které dosáhlo největšího rozmachu v období tzv. dlouhého 19. století – od konce 18. století až po třicátá léta 20. století.

Slavná lázeňská města Evropy představují výměnu inovativních myšlenek, které ovlivnily vývoj medicíny, balneologie a volnočasových aktivit. Kromě lázeňských lékařů byli hlavními činiteli přenosu idejí architekti, projektanti a zahradníci, kteří vytvářeli prostředí rámuující lázeňský život. Díky tomu se zde vyvinuly významné příklady lázeňské architektury, jako jsou lázeňské domy a velká terapeutická zařízení, zřidelní pavilony, pitné haly, léčebná zařízení a kolonády určené k čerpání vodních zdrojů a k jejich praktickému využití ke koupelím a pití, ve spojení s patřičnou technickou infrastrukturou (od vodovodů a výroby soli až po železnice a lanovky).

Léčebné aspekty, užívání „léčebné kúry“, ať už vnější (koupele), nebo vnitřní (pití a inhalace), byly dotvářeny do velmi strukturovaného a časově rozvrženého denního režimu v kombinaci s trávením volného času, včetně zábavy a společenských aktivit (např. hazardní hry, divadlo, hudba, tanec), jakož i fyzického pobytu v léčebné lázeňské krajině. Tyto potřeby přímo ovlivňovaly prostorové uspořádání lázeňských měst a podobu a funkci lázeňské architektury, která je začleněna do celkového urbanistického kontextu, zahrnujícího pečlivě upravené prostředí promenád, parků a zahrad propojených s okolní krajinou, pravidelně využívanou k pohybovým aktivitám jako příspěvek k léčebné terapii, k relaxaci a zábavě.

Jedenáct komponent, které tvoří sériový statek, představuje nejvýjimečnější příklady evropských lázeňských měst.

1. Baden bei Wien

Baden leží ve spolkové zemi Dolní Rakousy, 29 km jižně od Vídně. Jako lázeňské město se Baden začal rozvíjet ke konci 15. století. Po velkém požáru v roce 1812 bylo město kompletně obnoveno a z tohoto období pochází množství klasicistních městských domů a biedermeierovských vil. Později se architekti inspirovali benátskou architekturou a francouzským novorenesančním stylem. Lázeňské centrum doplňují četné vily. Město obklopují parky přecházející v terapeutickou krajinu.

2. Spa

Nejznámější lázně v Belgii, jejichž jméno dalo název všem termálním místům, se nachází ve Valonsku v provincii Lutych, v údolí pohoří Ardeny. Místní prameny znali již staří Římané v 1. století našeho letopočtu. V 16. století byla zdejší minerální voda dovážena na dvůr francouzského krále Jindřicha III. Rozkvět lázní nastal ve druhé polovině 18. století, kdy se začínají provádět úpravy léčebných zdrojů. V 19. století se lázně zaměřené na pitnou kúru a vodoléčbu rozvíjely zejména díky belgickému králi Leopoldu II. Výskyt pramenů v okolí města vedl k oblíbě procházek, díky nimž vznikly promenády, a okolí bylo proměněno na terapeutickou krajinu.

3. Františkovy Lázně

Františkovy Lázně založené v roce 1793 představují unikátní a modelový příklad lázeňského města rozvíjeného na šachovnicovém půdorysu ideálních měst. Vyznačuje se mimořádnou homogenitou. Stavby nad prameny doplňují velké lázeňské komplexy, lázeňské domy a hotely ve stylu klasicismu, biedermeieru a posléze kosmopolitní historizující architektury. Františkovy Lázně patří k nejvíce intaktně zachovaným lázeňským celkům Evropy. Terapeutická krajina Františkových Lázní je jedinečnou ukázkou komponované krajiny, která byla vytvořena zcela nově z původně jednotvárné rovinaté plochy nezáživných rašelinišť a slatinišť.

4. Karlovy Vary

Lázeňské město Karlovy Vary vzniklo již ve středověku a rozkládá se v malebném hlubokém údolí řeky Teplé, sevřené lesnatými svahy. Karlovy Vary jsou typickými lázněmi kosmopolitního charakteru co do stylu a atmosféry. V obraze města dominuje velkorysá výstavba z 19. a počátku 20. století, a to ve formách historizujících slohů a secese. Vedle soustředěné kompaktní lázeňské zástavby v údolí jsou pro město charakteristické také honosné vilové čtvrti na svazích údolí a v jeho předpolí. Okolí města je upraveno jako terapeutická krajina s řadou pozoruhodných solitérních staveb (rozhledny, vyhlídky, altány aj.) a se sítí výletních cest.

5. Mariánské Lázně

Mariánské Lázně, vzniklé na konci 18. století a rozvíjené v dlouhém 19. století, představují unikátní lázně v parku, který se rozkládá v samém lázeňském centru. Urbanistická koncepce sestává ze tří obestavěných umělých teras kolem přírodně krajinářského parku. V obraze města dominuje výstavba z 19. a počátku 20. století, od klasicismu a historizujících slohů až po art deco a navazující architektonickou tvorbu první i druhé poloviny 20. století. Přírodně krajinářský park v centru se prolíná s komponovanou terapeutickou krajinou, protkanou vycházkovými cestami vedoucími k výšinám, na nichž jsou postaveny vyhlídkové pavilony a rozhledny.

6. Vichy

Nejznámější a nejproslulejší francouzské lázně leží v historickém Bourbonsku na březích řeky Allier. Založeny byly v roce 52 př. n. l., za návratu Julia Caesara z Galie do Říma. Ve středověku byl nad prameny založen celestinský klášter, kde byla v 16. století aplikována vodoléčba. V roce 1787 byly vybudovány první lázně a za druhého císařství během vlády Napoleona III. došlo k nové urbanizaci i budování nových vznosných lázeňských objektů. Lázně, hotely, penziony a vily jsou postaveny ve formách pozdního historismu, secese a Belle Époque a mísí se zde proudy neobarokní, neorenesanční a neoklasicistní s motivy středověkými či benátskými.

7. Bad Ems

Bad Ems leží ve spolkové zemi Porýní-Falc v Německu. Status města získal Ems roku 1324 a v 19. století, kdy byl považován za druhé nejdůležitější lázeňské město Německa, se stal i císařským letoviskem. Lázeňské město se rozprostírá na břehu řeky Lahn. Na nábřeží se nachází hlavní lázeňský komplex, soubor lázeňských budov, mezi něž patří

Kurhaus, Kursaal s Mramorovou halou, lázeňským divadlem a kasinem, jejichž počátek sahá až do 16. století. Přímo u řeky vede promenáda s kolonádou. Svými urbanistickými a architektonickými hodnotami s krajinným rámcem širokého údolí s lesnatými svahy vytváří modelový příklad lázeňského města.

8. Baden-Baden

Baden-Baden leží v Bádensku-Württembersku a je nesporně nejvýznamnějším lázeňským městem v Německu. V roce 80 n. l. založili Římané na místě starého keltského sídliště město a lázně zvané *Civitas Aurelia Aquensis*, zkráceně *Aquae*. Na počátku 19. století byla lázeňská čtvrť přemístěna ze starého města do otevřené krajiny před městem. Zdejší lázeňské stavby (Kurhaus, Conversationshaus, Trinkhalle, Friedrichsbad) představují modelové vzory lázeňských objektů z průběhu 19. století. Na břehu řeky Oos byly upraveny promenády Kastanienallee s obchody a Lichtentaler Allee. Nechybělo zde ani lázeňské divadlo a kasino. Podél řeky Oos byly upraveny parkové aleje a zahrady s velkými hotely a četnými vilami, propojené s okolní krajinou.

9. Bad Kissingen

Bad Kissingen leží ve spolkové zemi Bavorsko, v regionu Dolní Franky. První zmínky o tamních pramenech pocházejí z 9. století. V 16. století se město etablovalo jako lázně. V roce 1738 založil architekt Balthasar Neumann, původem z Chebu, před starým městem drobné lázně. Velký rozmach zaznamenaly lázně v průběhu 19. a na počátku 20. století. Bad Kissingen je menší klidové lázeňské místo s architekturou v rundbogenstilu, novém klasicismu i vilémovském baroku, kde prostředí dýchá lázeňským životem. Lázeňská čtvrť je společně s růžovou zahradou (Kurgarten) spojena přírodně krajinářským parkem.

10. Montecatini Terme

Montecatini Terme, které patří mezi nejslavnější mondénní lázně v Itálii, leží v toskánské provincii Pistoia. Zdejší zřídla byla známa již od středověku. Vznik lázní podnítil v letech 1773–1783 toskánský velkovévoda Leopold I. Lázeňské centrum dýchá atmosférou počátku 20. století, kdy byly dobudovány velké lázeňské komplexy ve stylu nového klasicismu význačnými umělci své doby. Lázně jsou tak charakteristické zejména svými vzcnými kolonádami, díky nimž se Montecatini Terme přezdívalo *italské Karlovy Vary*. Jednotlivé lázeňské komplexy obklopené komponovanými parky s vycházkovými stezkami jsou napojeny na velkou promenádní osu pod vrcholem hory, na níž je rozloženo staré město Montecatini Alto, spojené s lázněmi lanovou dráhou.

11. City of Bath

Bath leží na jihozápadě Anglie, v hrabství Somerset. První svatyně u přírodního horkého pramene byla postavena Kelty a zasvěcena bohyni vod Sulis. Po římské invazi do Británie zde byly vybudovány v roce 43 n. l. velké lázně označované jako *Aquae Sulis*. V roce 675 byl založen klášter, povýšený roku 1088 na opatství. Rozsáhlá výstavba v údolí řeky Avon, která započala v době Stuartovců, vyvrcholila v georgiánském období. Pro svůj význam v oblasti balneologie se Bath stal synonymem pro koupele a modelovým příkladem pro další lázně v Evropě. Zástavba představuje unikátní ucelenou ukázkou neoklasicistního slohu, díky níž byl Bath zapsán již v roce 1987 na Seznamu světového dědictví jako unikátní příklad souboru georgiánské architektury.